

УДК: 598.243:591.9(477.8)

ЗМІНИ ВИДОВОГО СКЛАДУ КУЛИКІВ ЗАХОДУ УКРАЇНИ ПРОТЯГОМ ІСТОРИЧНОГО ПЕРІОДУ ЗООЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

I. V. Шидловський^{ORCID}, Й. В. Царик^{ORCID}

Львівський національний університет імені Івана Франка
вул. Грушевського, 4, Львів 79005, Україна

Shydlovskyy, I.V., & Tsaryk, Y.V. (2021). Changes in species composition of waders in western Ukraine during the historical period of zoological research. *Studia Biologica*, 15(3): 73–88 • DOI: <https://doi.org/10.30970/sbi.1503.664>

Вступ. Інформація про історичні зміни фаун географічних регіонів і середовища існування біоти має важливе значення для розуміння процесів, які відбуваються в екосистемах. Результати такого аналізу в комплексі зі сучасними дослідженнями можуть вказати не лише на глобальні тенденції змін угруповань тварин і статус окремих популяцій видів, але й на причини, якими вони зумовлені.

Матеріали та їхнє обговорення. Перші зведення про птахів XVIII – початку XIX ст. засвідчили гніздування 12 видів куликів. Проте впродовж усього XIX ст. виявлено 37 видів куликів, з яких 12 гніздові. Постійними пролітними були 13, а рідкісними пролітними – ще 8 видів. У першій половині XX ст. для території Прикарпаття наведено 27 видів куликів, а для Волині – 25, серед яких зазначено більший список пролітних і залітних видів у передгір'ях Карпат. У другій половині XX ст. в межах західних областей України описано 39 видів куликів, із яких 17 гніздові, а серед них 4 види обліковані упродовж останнього десятиліття.

Висновки. У межах Західної України зареєстровано 42 види куликів, з яких 39 рецентні. Серед них: 17 – гніздові, 15 – пролітні, 7 – залітні. Упродовж XX–XXI ст. 23 види куликів, серед яких лише 7 гніздові, зберегли свій статус перебування. У 17 видів він змінився: 2 види зникли; 4 – стали залітними; брижач *Calidris pugnax* і коловодник ставковий *Tringa stagnatilis* перестали гніздитися і стали пролітними. Чайка *Vanellus vanellus*, коловодники лісовий *Tringa ochropus* і болотяний *T. glareola* зі звичайних і фонових, подекуди численних птахів – стали нечисленними, а баранець великий *Gallinago media* та грицик великий *Limosa limosa* – рідкісними. Баранець малий *Lymnocyptes minimus* отримав статус пролітного. Наявність на

гніздуванні в західних областях України видів куликів з південним ареалом поширення дає змогу констатувати глобальне потепління. Проте падіння рівня води, висихання вологих лук і боліт як наслідок сукцесії призвели до припинення гніздування брижача та коловодника ставкового; рідкісними стають грицик великий, баранець великий, коловодник болотяний; значно менш численними – чайка і коловодник лісовий.

Ключові слова: фауна, статус, міграції та охорона куликів, Західна Україна

ВСТУП

Інформація про історичні зміни фаун і середовища існування має важливе значення для розуміння процесів, які відбувалися чи відбуваються в екосистемах. Результати такого аналізу разом зі сучасними дослідженнями можуть вказати не лише на глобальні тенденції, які відбуваються в угрупованнях тварин, і на статус конкретних популяцій видів, але й на те, чим вони зумовлені. Зоологічні, а особливо орнітологічні, дослідження до початку ХХ ст. в межах теперішньої території Західної України представлені нечисленними публікаціями. Як стверджує Габріель Бженк, до ХV ст. з'являлися роботи, пов'язані головно з лікарськими особливостями тварин. Проте варто зазначити ще й те, що вони часто не були правдоподібними [4].

Варто згадати, що у ХVІ ст. збір наукового природничого матеріалу все-таки проводили. Зокрема, професор медицини та натураліст Краківської академії Марцін Фокс (Marcin Fox) разом із Миколаєм Фірлеєм (Mikolaj Firlej) надсилав із Польщі та Східної Європи зразки, опудала і списки тварин Уліссу Альдронванді до Італії, а адміністратор соляних шахт Ян Бонер разом з Артуром Шнейбергом надсилали Конраду Геснеру до Швейцарії й тому ж таки У. Альдронванді до Італії інформацію про фауну польських тварин. Отже, К. Геснер у своїй книзі “*Liber amicorum*” вказує, що у нього в Польщі було аж 34 помічники [4, 10], а це додатково підтверджує значний інтерес до світу природи.

МАТЕРІАЛИ ТА ЇХНЄ ОБГОВОРЕННЯ

Відомості про фауну куликів досліджуваної території у ХVІІІ–ХІХ ст. Лише у ХVІІІ ст. почався розвиток зоологічних досліджень на території Заходу України [4]. Перша найбільша публікація з природничої інвентаризації досліджуваної території була опублікована Габріелем Ржачинським [41] у 1721 р. під назвою “*Historia naturalis curiosa regni Poloniae, magni ducatus Lituaniae annexarumque provinciarum*”. У книзі коротко згадано про куликів, зокрема, про слукву *Scolopax rusticola* (с. 292, 295) і чайку *Vanellus vanellus* (с. 296). Автор наводить описи цих видів птахів, що створює передумови для зацікавлення ними з боку наступних природодослідників. Ф. П. Яроцький [32] робить перегляд усіх відомих на той час видів птахів, зокрема й куликів, коротко описуючи загальний вигляд і аналізуючи ареал їхнього поширення.

У 1824 р. Станіслав Боніфацій Юндзіл у книзі “*Zoologia krótko zebrana*”, в частині II, подає аналіз орнітофауни Литви (Польщі), де характеризує птахів, головно як мисливські трофеї, але вказує на статус перебування виду. З 12 видів куликів – 7 гніздові: баранець великий *Gallinago media* гніздиться на вологих луках і болотах, але є потайним птахом, про якого відомо небагато; баранець звичайний *Gallinago*

gallinago – на низьких луках і трясовинах і є численним; брижач *Calidris pugnax* – гніздиться на болотах і біля Поліських та Новогрудських озер; чайка обирає місця низькі й заболочені, а також прилеглі луки та поля. Інші види пролітні: кулик-сорока *Haematopus ostralegus*, кульон середній *Numenius phaeopus*, баранець малий *Lymnocyptes minimus*, сивка звичайна *Pluvialis apricaria* і чоботар *Recurvirostra avosetta*. Крім того, С. Юндзіл наводить чимало поведінкових аспектів птахів, яких описує, а на закінчення підрозділу пише, що багато невідомого ще в біології сивок, коловодників і баранців [33].

Наступним виданням, у якому наведено значні описи природи та фауни західної України, стала книга “Muzeum imienia Dzieduszyckich we Lwowie”, написана Володимиром Дідушицьким [11]. Автор пише, що на Сокальщині (повіту Белзького) поширені болота, зокрема, Радванецькі, Нестанецькі та Рожджаловські, де поширені на гніздуванні журавлі, баранці великі й низка інших птахів. Проте, крім лісових боліт, важливу роль для тваринного світу відіграє річка Західний Буг, яка навесні сильно розливається аж до Добротвора і Христинополя, протікаючи великою кількістю каналів. Із колекції птахів, зібраних у музеї, автор згадує про 35 видів куликів, серед яких 11 гніздові, а інші – згадані як пролітні в час сезонних міграцій. До звичайних і поширених видів належать пісочник малий *Charadrius dubius*, брижач, коловодники болотяний *Tringa glareola* та лісовий *T. ochropus*, набережник *Actitis hypoleucos*, слуква і баранець звичайний. До нечисленних автор зараховує чайку, кульона великого *Numenius arquata*, грицика великого *Limosa limosa* та баранця великого, зазначаючи, що обидва види баранців почали сильно скорочувати свою чисельність через зменшення площі боліт. Ще 2 види куликів (лежень *Burhinus oedipnemos* і пісочник великий *Charadrius hiaticula*), за словами автора, гніздяться лише західніше м. Ярослава і 2 види належать до ймовірно гніздових (коловодник великий *Tringa nebularia* і баранець малий).

Найповніша на той час характеристика орнітофауни досліджуваної території опублікована Владиславом Тачановським [65], де автор детально характеризує птахів і статус їхнього перебування. Згадано про 39 видів куликів, із яких 11 є гніздовими для межиріччя Західного Бугу і Стиру, а численними гніздовими видами – 5: чайка, брижач, коловодник болотяний, набережник, баранець звичайний. Звичайними видами є пісочник малий, коловодники звичайний *Tringa totanus* і лісовий. Нечисленними на гніздуванні є грицик великий, кульон великий, баранець великий, слуква, а періодично гніздовим – довгоніг *Himantopus himantopus*. Попри статус цих видів, автор роботи вказує і на те, що слуква виступає індикатором висихання лісів, а баранці та коловодник звичайний – індикатором висихання боліт. Зокрема, останній вид був поширений на території боліт до 50-х років XIX ст. До зниження чисельності цього виду призвели осушення боліт протягом першої половини XIX ст., а також посухи, що повторювалися кілька років підряд. Коловодники лишилися звичайним гніздовим видом лише фрагментарно, але зменшили свою чисельність над каналом Августовським, на болотах Підляських і в околицях Замостя.

Загалом, згаданими авторами на території сучасної Західної України упродовж XVIII–XIX ст. виявлено 37 видів куликів, із яких 12 були постійними гніздовими, а 2 види – лежень і пісочник великий – гніздилися західніше західноукраїнських земель, зокрема, в басейні Вісли. До кінця XIX ст. в межах досліджуваного регіону почав гніздитися довгоніг, а статус ймовірно гніздових отримали коловодник великий і баранець малий. Постійними пролітними були 13 видів і ще 8 – рідкісними пролітними.

Поширення і чисельність куликів у першій половині ХХ ст. На пропозицію Фізіографічного товариства, 1913 року Ян Доманевський [8] від'їжджає на Полісся з метою орнітофауністичної розвідки. Оселяється він у с. Завиштя неподалік однойменного озера. Розашоване село серед боліт, станом на сьогодні, на 7–8 км північніше національного природного парку “Прип'ять-Стохід”. Територія досліджень являла собою значні площі боліт і заболочених лісів, із невеликою кількістю сільськогосподарських полів на створених підвищеннях, висушених завдяки меліоративним каналам. За результатами поїздки він опублікував замітку, в якій згадує про 10 видів куликів із їхнім статусом. У 1916 р. Я. Доманевський, проводячи критичний аналіз орнітофауни, з'ясовує, що в літературі про птахів Галіції дуже багато суперечливих даних, застарілих, а також є брак інформації [7].

З початком Першої світової війни Поліські регіони почали вивчати чимало німецьких і австрійських науковців: на Рокитнівських болотах протягом 1915–1918 років В. Грасманн [22] досліджує орнітофауну, вказуючи на поширення й частково статус зареєстрованих ним різних видів птахів, у тому числі 17 видів куликів. Щодо коловодника лісового автор наводить порівняльні дані 1918 року з попередніми роками, зазначаючи, що коловодників було значно менше, ніж 1916 і 1917. Грицика малого *Limosa lapponica* В. Грасманн характеризує як пролітний вид, зграйки якого по 20–30 особин спостерігаються наприкінці квітня. Проте, імовірно, автор міг переплутати його з грициком великим, міграційні шляхи якого справді проходять цією територією. Наголошує автор і на звичайних гніздових, численних видах, до яких залучає: чайку, коловодників – болотяного і звичайного, набережника, брижача, баранців – звичайного і великого, слукву та грицика великого.

О. Зейдліц [71] у зведенні про авіфауну західної частини Прип'ятських боліт детально характеризує статус перебування куликів, їхню фенологію порівняно з даними з інших регіонів та з наслідками осушення боліт, наводить 23 види куликів, із яких 14 видів – гніздові. Для чайки автор уперше серед орнітологів звертає увагу на літні міграції, вказуючи, що птахи відлітають уже в червні.

В. Грасманн для боліт Прип'яті [23] описує весняну міграцію та поведінку куликів у травні. Автор згадує кульона великого, брижача, коловодника звичайного, чайку, баранців звичайного і великого, пісочника малого: “усі вони дуже активні, токують, кричать, частина з них розпочала гніздування ...”.

Р. Шельхер [42] здійснив орнітологічні спостереження та збір шкурок для Мюнхенського музею протягом листопада 1916 – липня 1917 років у межиріччі Гнилої Липи та Нараївки в Галичині. Автор звертає увагу, що район досліджень несприятливий для поширення водно-болотяних птахів. Тому в праці наведено лише 5 видів куликів: набережник – гніздовий, баранець звичайний – імовірно гніздовий, а чайка, коловодники звичайний і великий – пролітні.

М. Шарлемань і Л. Портенко [44] подають інформацію про стан орнітофауни Волині, матеріалами для якої слугували особисті спостереження 1914 р. і повідомлення колег починаючи з 1908 р. Автори зазначають, скільки ще не досліджено в орнітофауні Волині, та згадують лише 9 видів куликів, із яких 6 – гніздові, 4 – звичайні, 3 – з невизначеним статусом, оскільки трапляються спорадично.

М. Бурчак-Абрамович [6] подає коротку інформацію про птахів, зокрема й про куликів східної частини т. зв. “великої Волині”, тобто територій Житомирської і північної частини Хмельницької областей.

Василь Храневич [34] наводить доповнення відомостей щодо складу орнітофауни західних областей України, зокрема, й Сивкоподібних. Загалом він характеризує

22 види куликів, серед яких звичайними гніздовими вважає лише 3 види – пісочника малого, чайку і баранця великого. До категорії нечисленних гніздових, за його спостереженнями, належать 5 видів: коловодники болотяний і звичайний, набережник, брижач і баранець звичайний; зі статусом імовірного гніздування ще 2 види – кульон великий і грицик великий. Інші види куликів належать до мігруючих; рідкісними пролітними є: коловодник лісовий, набережник червоногрудий *Calidris ferruginea*, чоботар і кулик-сорока.

Олександр Грабар [30], публікуючи зведення про птахів Підкарпатської Русі, як тоді називали Закарпаття, надає список із 27 видів куликів, серед яких лише 6 (пісочник малий, чайка, коловодник звичайний, набережник, баранець звичайний і слуква) належать до звичайних, гніздових, ще 2 – коловодники лісовий і ставковий *Tringa stagnatilis* – імовірно гніздові, решта ж перелітні, чи залітні види.

Олександр Дунаєвський [9], характеризуючи орнітофауну Волині, наводить інформацію про 25 видів куликів. Автор уперше для території згадає про дерихвоста степового *Glareola nordmanni* як надзвичайно рідкісного залітного птаха та зазначає, що баранця великого не бачив, оскільки луки нещодавно були осушені.

Характеристика та зміни фауни куликів у другій половині ХХ ст. У другій половині ХХ ст. Федір Страутман узагальнює всі фауністичні матеріали щодо орнітофауни західних областей України, даючи у 2-томній монографії детальний аналіз видів птахів, зареєстрованих у межах згаданого регіону [57]. Автор подає у 1-му томі, присвяченому негоробцеподібним птахам, інформацію про 38 видів куликів. Це найповніший перелік усіх видів куликів за час вивчення їх у межах західних областей України станом на той період. До численних гніздових видів куликів Ф. Страутман залучає тільки 6 – пісочника малого, чайку, коловодника звичайного, набережника, баранця звичайного і слукву. Звичайними гніздовими вважає ще 5 видів, зокрема: коловодника лісового, брижача, баранця великого, кульона великого і грицика великого. Рідкісним гніздовим зазначає коловодника болотяного, а ймовірно гніздовими – лежня і баранця малого. Інші кулики залучені автором до пролітних і залітних видів.

У 60–70-х роках ХХ ст. водоплавних і навколоводних птахів досліджувала Наталія Сребродольська [53, 54], головно у Волинському Поліссі, й підтвердила гніздування у Волинській області чайки, коловодника звичайного, брижача, баранця звичайного, грицика великого, кульона великого та деяких інших.

З 80-х років вивчення орнітофауни загалом і куликів зокрема проводив Ігор Горбань [12, 15–21, 55]. Він опублікував загалом 28 наукових праць стосовно куликів західного регіону України. У згаданих публікаціях наведено інформацію про 39 видів, що станом на 1989 рік є найповнішим списком групи. До гніздових у західних областях України належать 13 видів куликів; до ймовірно гніздових – 2 види (коловодники чорний *Tringa erythropus* і ставковий); 16 пролітних; 6 ймовірно пролітних; 2 залітних: набережник ісландський *Calidris canutus* і плавунець плоскодзьобий *Phalaropus fulicarius* [3].

На початку 90-х років деякі орнітологи опублікували дані стосовно куликів окремих областей чи інших адміністративних територій у межах заходу України [5, 38]. Згідно з ними, на Львівщині зареєстровано 29 видів куликів, із яких 8 гніздові, на Рівненщині – 24, із них 13 гніздові, на Прикарпатті – 12, із яких 2 гніздові. Для Закарпаття, зокрема, долини р. Уж, Людвиг Потіш [39] наводить лише 3 гніздових види: пісочника малого, чайку і набережника. Про чайку степову *Vanellus gregarius* як рідкісного залітного кулика Буковини згадують Годованець і Бундзяк [24].

Наприкінці ХХ ст. у зведенні щодо гніздової фауни куликів Європи наведено інформацію про 17 видів, що населяють західні області України [15]. Згідно з цією публікацією, вперше доведено гніздування коловодника великого (1980–1990 рр., у Рівненській обл.), пісочника великого (з 1995 р., у Львівській і Волинській обл.), кулика-довгонога (з 1995–1997 рр., у Волинській, Хмельницькій, ймовірно, в Івано-Франківській обл.) і чоботаря (з 1995 р., у Львівській обл.). Перестав гніздитися коловодник болотяний і, ймовірно, коловодник ставковий і брижач.

Таким чином, друга половина ХХ ст. засвідчує поширення в межах західних областей України 39 видів куликів, із яких 17 гніздові. Серед згаданих 4 види виявлені упродовж останнього десятиліття. Лише один із них, а саме коловодник великий міг і раніше гніздитися на Поліських болотах, але дуже низька чисельність, потайність птахів і мала кількість досліджень у згаданому регіоні не давали можливості виявити його. Інші ж 3 види – пісочник великий, кулик-довгоніг і чоботар – у зв'язку зі змінами клімату (значне потепління упродовж гніздового періоду) почали розширювати ареал свого гніздування [31].

Фауна куликів у ХХІ ст. Станом на початок ХХІ ст. фауна куликів України налічує 50 видів [43]. Повний перелік зареєстрованих птахів цієї групи в межах Західної України становить 42 види, з яких рецентними є 39 і один – лежень, зниклий (див. таблицю), його гніздування в межах заходу України припускав Ф. Страутман [57]. Загалом, з 39 згаданих видів 17 мають статус гніздових, 15 видів належать до пролітних (не враховуючи гніздових, оскільки вони в міру повернення з місць зимівлі й так належать до цієї групи), 7 видів куликів є залітними для досліджуваного регіону. Згідно з аналізом літератури і власних спостережень, можемо констатувати, що 23 види куликів (або 57,5 %), серед яких лише 7 гніздові (17,5 %), 13 (32,5 %) – пролітні і 3 (7,5 %) – залітні, упродовж ХХ–ХХІ ст. не змінили свій статус, хоча чисельність усіх їх зменшилася у зв'язку з глобальними негативними популяційними тенденціями [56].

З 17 видів куликів (або 42,5 %), які змінили свій статус перебування в регіоні, 2 види – сивку бурокрилу *Pluvialis fulva* і дерихвоста лучного *Glaucolani pratensis* упродовж ХХ–ХХІ ст. не спостерігали. Для куликів, поширених головню в приморських районах і не характерних для внутрішньоконтинентальних водойм, уточнено статус. Пісочника морського *Charadrius alexandrinus*, побережників ісландського та білого *Calidris alba* і грицика малого залучено до залітних. Перестали гніздитися і набули статусу пролітних брижач і коловодник ставковий. Чотири види – чайка, коловодники лісовий і болотяний та грицик великий змінили статус звичайних і фонових, подекуди численних птахів на нечисленні, а грицик великий – на рідкісний. Його включено до переліку видів 4-го видання Червоної книги України (ЧКУ), яке готується до друку [40]. Баранець великий із нечисленного – у ХІХ ст., звичайного – на початку ХХ ст. став рідкісним, і його занесено до 3-го видання ЧКУ [1]. Ймовірно гніздовий у ХVІІІ – на початку ХІХ ст. баранець малий – отримав статус пролітного виду. У другій половині ХХ ст. на гніздуванні зі статусом рідкісний виявлено коловодника великого. З 90-х років ХХ ст. в межах західних областей України почали гніздитися пісочник великий, кулик-довгоніг і чоботар, а на початку ХХІ ст. – також кулик-сорока, мородунка *Xenus cinereus* і коловодник великий [35, 36]. Наявність на гніздуванні в західних областях України видів куликів із південним ареалом поширення дає змогу нам констатувати про зміни клімату й, зокрема, глобальне потепління, що створює умови, придатні для теплолюбних видів. Натомість, падіння

**Перелік куликів і статус їхнього перебування в межах Західної України
упродовж XVIII – початку XXI ст.**

**The list of waders and the status of their stay within Western Ukraine
during the 18th – early 21st centuries**

№	Перелік видів	XVIII–XIX	1 st XX	2 nd XX	Early XXI
1	Лежень – <i>Burhinus oedicnemus</i> (Linnaeus, 1758)	П, Г*	П, Р	Г?3?	ЗН
2	Сивка морська – <i>Pluvialis squatarola</i> (Linnaeus, 1758)	П	П	П	П
3	Сивка звичайна – <i>Pluvialis apricaria</i> (Linnaeus, 1758)	П	П	П	П
4	Сивка бурокрила – <i>Pluvialis fulva</i> (J. F. Gmelin, 1789)	З	–	–	–
5	Хрустан – <i>Eudromias morinellus</i> Linnaeus, 1758	П, Р	П, Р	З/П	П, Р
6	Пісочник великий – <i>Charadrius hiaticula</i> Linnaeus, 1758	Г*, П	П	Г, Р	Г, Р
7	Пісочник малий – <i>Charadrius dubius</i> Scopoli, 1786	Г, Зв	Г, Зв	Г	Г, Зв
8	Пісочник морський – <i>Charadrius alexandrinus</i> (Linnaeus, 1758)	–	–	–	З
9	Чайка – <i>Vanellus vanellus</i> (Linnaeus, 1758)	Г, Зв	Г, Зв	Г	Г, М
10	Чайка степова – <i>Vanellus gregarius</i> (Pallas, 1771)	З	З	З/П?	З
11	Крем'яшник – <i>Arenaria interpres</i> (Linnaeus, 1758)	П, Р	П, Р	З	П, Р
12	Кулик-довгоніг – <i>Himantopus himantopus</i> (Linnaeus, 1758)	Г, Р	З	Г, Р	Г, Р
13	Чоботар – <i>Recurvirostra avosetta</i> Linnaeus, 1758	З	П, Р	Г, Р	Г, Р
14	Кулик-сорока – <i>Haematopus ostralegus</i> Linnaeus, 1758	П	П	П	Г, Р
15	Коловодник лісовий – <i>Tringa ochropus</i> Linnaeus, 1758	Г, Зв	Г, Зв	Г	Г, М
16	Коловодник болотяний – <i>Tringa glareola</i> Linnaeus, 1758	Г, Зв	Г, М	Г, Р	Г, Р
17	Коловодник великий – <i>Tringa nebularia</i> (Gunnerus, 1767)	П	П	Г, Р	Г, Р
18	Коловодник звичайний – <i>Tringa totanus</i> (Linnaeus, 1758)	Г, М	Г, Зв	Г, Зв	Г, Зв
19	Коловодник чорний – <i>Tringa erythropus</i> (Pallas, 1764)	П, Р	З/П	П	П
20	Коловодник ставковий – <i>Tringa stagnatilis</i> (Bechstein, 1803)	П, Р	Г?, Р	П, Р	П, Р
21	Набережник – <i>Actitis hypoleucos</i> (Linnaeus, 1758)	Г, Зв	Г, Зв	Г	Г, Зв
22	Плавунець плоскодзьобий – <i>Phalaropus fulicarius</i> (Linnaeus, 1758)	З	–	З	З
23	Плавунець круглодзьобий – <i>Phalaropus lobatus</i> (Linnaeus, 1758)	П, Р	З/П	З/П	П
24	Брижач – <i>Calidris pugnax</i> (Linnaeus, 1758)	Г, Зв	Г, М	Г?, П	П
25	Побережник малий – <i>Calidris minuta</i> (Leisler, 1812)	П	П	П	П
26	Побережник білохвостий – <i>Calidris temminckii</i> (Leisler, 1812)	П	П	П	П
27	Побережник червоногрудий – <i>Calidris ferruginea</i> (Pontoppidan, 1763)	П	П	П, Р	П
28	Побережник чорногрудий – <i>Calidris alpina</i> (Linnaeus, 1758)	П	П	П	П
29	Побережник ісландський – <i>Calidris canutus</i> (Linnaeus, 1758)	П, Р	–	З	З
30	Побережник білий – <i>Calidris alba</i> (Pallas, 1754)	П, Р	–	П	З
31	Побережник болотяний – <i>Limicola falcinellus</i> (Pontoppidan, 1763)	П, Р	–	П, Р	П, Р
32	Баранець малий – <i>Limnocryptes minimus</i> (Brünnich, 1764)	Г?, П	Г?, П	П, Р	П, Р
33	Баранець звичайний – <i>Gallinago gallinago</i> (Linnaeus, 1758)	Г, Зв	Г, Зв	Г, Зв	Г, Зв
34	Баранець великий – <i>Gallinago media</i> (Latham, 1787)	Г, М	Г, Зв	Г, Р	Г, Р
35	Слуква – <i>Scolopax rusticola</i> Linnaeus, 1758	Г, Зв	Г, Зв	Г, Зв	Г, Зв
36	Кульон великий – <i>Numenius arquata</i> (Linnaeus, 1758)	Г, М	Г, Р	Г, Р	Г, Р
37	Кульон середній – <i>Numenius phaeopus</i> (Linnaeus, 1758)	П, Р	З	П	П, Р
38	Грицик великий – <i>Limosa limosa</i> (Linnaeus, 1758)	Г, М	Г, Зв	Г	Г, М
39	Грицик малий – <i>Limosa lapponica</i> (Linnaeus, 1758)	П, Р	З/П	П/З	З
40	Дерихвіст лучний – <i>Glareola pratincola</i> (Linnaeus, 1766)	П, Р	–	–	–
41	Дерихвіст степовий – <i>Glareola nordmanni</i> (Nordmann, 1842)	–	З	З	З
42	Мородунка – <i>Xenus cinereus</i> (Güldenstädt, 1775)	–	П, Р	П/З	Г, Р

Примітки: Г – гніздовий; П – пролітний; Р – рідкісний; М – малочисленний; Зв – звичайний; З – залітний; ЗН – зниклий

Comments: Г – nesting; П – transient; Р – rare; М – small numbers; Зв – ordinary; З – flying; ЗН – disappeared

рівня води, висихання вологих лук і боліт та як наслідок сукцесії, часто як процеси сільватизації, призводять до припинення гніздування інших видів: брижача і коловодника ставкового; рідкісними стають грицик великий, баранець великий, коловодник болотяний; значно менш численними – чайка і коловодник лісовий.

З початку XXI ст. до 2021 р. науковцями опубліковано понад 30 наукових робіт, що стосувалися питань вивчення й охорони куликів, а також низка монографій, присвячених фауністичному складу, характеристиці біотичних компонентів екосистем і факторів загроз біорізноманіттю природно-заповідних територій. Саме тепер, на початку XXI ст., постають дуже гостро питання збереження птахів і місць їхнього поширення. Адже охорона самих птахів, без охорони і збереження їхніх оселищ, є нерезультативною, оскільки непрямий негативний вплив виявляється настільки сильним, що птахи покидають місця свого гніздування, годівлі чи місць відпочинку під час міграцій.

Зміни, які відбуваються у популяціях птахів, а також зміни клімату спонукають до змін ареалів поширення й куликів, що описано на прикладі чайки [48]. Польсько-українські дослідження орнітофауни у долині Західного Бугу [14] виявили фактори впливу на біоту регіону [67, 69]. Серед основних загроз біорізноманіттю виділено антропогенні та природні фактори впливу на рідкісні й зникаючі види фауни та їхні оселища. Стариці річки Західний Буг розглянуто як екотопи для багатьох видів тварин, які об'єднують водну та наземні екосистеми.

Підсумовуючи власні дослідження про значення долини Верхньої Прип'яті для хребетних тварин І. Горбань, зокрема, згадує про катастрофічне зниження чисельності баранця великого та зникнення великих поселень кульона великого, грицика великого і коловодника звичайного, зазначаючи, що в басейні Прип'яті розташовані головні торфові болота країни, які за останні десятиліття зазнали значних перетворень, а в окремих місцях просто зникли [26].

З 1995 р. неподалік с. Чолгині Яворівського р-ну Львівської області групою орнітологів Львівського Університету та ДПМ НАН України спільно з Групою вивчення водяних птахів "KULING" Гданського університету розпочато роботи з вивчення міграцій куликів методом їхнього відлову і кільцювання. Одночасно ведуться дослідження змін, які відбуваються у техногенних біотопах досліджуваного регіону і тривають дослідження стану гніздових поселень куликів [37, 45, 49, 52].

Значна увага приділяється вивченню рідкісних і зникаючих птахів регіону. Зокрема, для Шацького НПП наведено інформацію про шість видів куликів (коловодники звичайний і лісовий, набережник, баранець великий, кульон великий, грицик великий), з яких коловодник лісовий і баранець великий запропоновані для включення до списків Червоної книги України. Три види – коловодник лісовий, набережник і баранець великий входять до списку тварин Бернської конвенції, середовище проживання яких у Європі стрімко погіршується, та ще три – коловодник звичайний, баранець великий і грицик великий – мають міжнародний природоохоронний статус т. зв. SPEC2-видів, популяції яких зменшилися за останні десятиліття майже наполовину [27]. Результатом цілеспрямованих досліджень птахів стала і стаття щодо оцінки чисельності гніздових птахів України, в якій автор наводить інформацію про 22 види куликів, із яких у 17 відмічені негативні популяційні тенденції [28].

У 2005 р. І. Горбань [25] зазначив, що найбільшого негативного впливу зазнали торфові болота в долинах річок Прип'ять, Західний Буг і Десна, де через погір-

шення гідрологічного режиму торфовищ різко зменшилася кількість гніздових чайок і коловодників звичайних, а гніздові угруповання таких представників орнітофауни як баранці звичайний і великий, грицик великий, кульон великий стали нестабільними. Два види – коловодник болотяний і брижач – перестали гніздитися на Волині.

З початку XXI ст. вивчення фауни куликів заходу України набирає ширшого діапазону. Орнітологи не лише звертають увагу на склад гніздових поселень цієї групи птахів і їхню охорону, але й активніше досліджують фенологію та міграції, аналізують фенетичну мінливість окремих представників чи морфометричні показники птахів [47]. Результатом такої діяльності стали дві кандидатські дисертації, присвячені куликам. Не припиняються роботи і щодо виявлення рідкісних видів куликів та уточнення їхнього статусу перебування (зокрема, пісочника великого, чоботаря, довгонога, плавунців круглодзьобого і плоскодзьобого, кульона середнього) [29, 50, 72]; вивчення міграцій куликів і детального опису птахів, які беруть участь у цьому процесі [58–60].

Протягом останніх 5–6 років з'являються публікації, присвячені зміні біотопів гніздування птахів, зокрема, куликів, і питанням оцінки впливу фрагментації середовища, зокрема й заповідних територій [2, 61], статті з описом екологічних пасток середовища, викликаних діяльністю людини [46], проводяться узагальнення щодо статусу і чисельності куликів у межах адміністративних територій чи річкових долин [51, 62–64]. Періодично, починаючи з 2007 р., співробітники кафедри зоології Львівського Університету публікують монографії як результат наукових досліджень фауни західного регіону України [13, 66–68, 70]. У кожній із них розглянуто й куликів як вразливу групу птахів, що потребують безпосередньої охорони та збереження оселищ.

ВИСНОВКИ

Отже, повний перелік зареєстрованих куликів у межах Західної України становить 42 види, з яких рецентні 39. Серед них 17 видів гніздові, 15 – пролітні, 7 – залітні. Аналіз отриманих даних показав, що 23 види куликів, серед яких лише 7 гніздові, 13 – пролітні і 3 – залітні, упродовж XX–XXI ст. не змінили свій статус, хоча чисельність усіх їх зменшилася. Проте 17 видів куликів змінили статус перебування в регіоні: 2 види (сивка бурокрыла і дерихвіст лучний) зникли; 4 види, поширені головню в приморських районах (пісочник морський, побережники ісландський та білий і грицик малий) стали залітними. Статус гніздових на пролітні змінився у брижача і коловодника ставкового. Чайка, коловодники лісовий і болотяний протягом згаданого періоду змінили статус зі звичайних і фонових, подекуди численних птахів на нечисленні, а баранець великий і грицик великий – на рідкісні. Баранець малий отримав статус пролітного, а коловодник великий залишився рідкісним видом. Почали гніздитися на заході України пісочник великий, кулик-довгоног, чоботар, кулик-сорока і мородунка. Наявність на гніздуванні в західних областях України видів куликів із південним ареалом поширення дає змогу підтвердити зміни клімату, зокрема, глобальне потепління. Натомість падіння рівня води, висихання вологих лук і боліт й як наслідок сукцесії та сільватизації призводять до припинення гніздування видів, проживання яких пов'язане з територіями із надмірним зволоженням, зокрема, брижача, коловодників, грицика великого, баранця великого і чайки.

COMPLIANCE WITH ETHICAL STANDARDS

Conflict of Interest: The authors declare that the research was conducted in the absence of any commercial or financial relationships that could be construed as a potential conflict of interest.

Human Rights: This article does not contain any studies with human subjects performed by any of the authors.

Animal studies: All institutional, national and institutional guidelines for the care and use of laboratory animals were followed.

AUTHOR CONTRIBUTIONS

Conceptualization, [Sh.I.V.; Ts.Y.V.]; methodology, [Sh.I.V.]; validation, [Ts.Y.V.]; formal analysis, [Sh.I.V.; Ts.Y.V.]; investigation, [Sh.I.V.]; resources, [-]; data curation, [Ts.Y.V.]; writing – original draft preparation, [Sh.I.V.]; writing – review and editing, [Sh.I.V.; Ts.Y.V.]; visualization, [-]; supervision, [Ts.Y.V.]; project administration, [-]; funding acquisition, [-].

All authors have read and agreed to the published version of the manuscript.

1. Akimov, I.A. (Ed.). (2009). *Chervona knyha Ukrainy. Tvarynni svit [Red Data Book of Ukraine. Animals]*. Kyiv: Globalkolsaltyng. [In Ukrainian]
[Google Scholar](#)
2. Alekhina, O.V., Gorban, I.M., & Ivchenko, D.V. (2015). Otsinka frahmentuvannia terytorii biosferneho rezervatu "Shatskyi" zasobamy HIS [Assessment of fragmentation of biosphere reserve "Shatsky" by GIS]. *Environmental safety and natural resources*, 1(17), 116–123. [In Ukrainian]
[Google Scholar](#)
3. Ardamatskaya, T.B., Gorban, I.M., Zhmud, M.E., Kabakov, A.N., Lebed, E.A., & Molodan G.N. (1989). Sovremennoye sostoyanie kulikov Ukrainy (predvaritel'naya informatsiya) [The current state of waders in Ukraine (preliminary information)]. *Waders Working Group Information*, Magadan, 21–23. [In Russian]
4. Brzęk, G. (2001). Historia zoologii w Polsce do 1860 roku. *Prace Komisji Historii Nauki Polskiej Akademii Umiejętności*, 3, 115–158.
[Google Scholar](#)
5. Buchko, V.V. (1994). *Pro vesnianu mihratsiiu kulykiv na terytorii Halytskoho raionu Ivano-Frankivskoi oblasti u 1993 r. [About spring migration of waders in the territory of Halyts'kyi district of Ivano-Frankivsk region in 1993]*. Proceedings of the 1st Conference of Young Ornithologists of Ukraine (Luts'k, March 4–6, 1994), 96–98. [In Ukrainian]
6. Burchak-Abramovych, M.O. (1928). Pro deyakykh tsikavykh ptakhiv Volyni [About some interesting birds of Volyn]. *Proceedings of the Zoological Museum*, 5(5), 213–224. [In Ukrainian]
[Google Scholar](#)
7. Domaniewski, J. (1916). Krytyczny przegląd avifauny Galicji. Cz. 1. Passeriformes. *Pamiętnik Fiziograficzny*, 23, 5–83.
[Google Scholar](#)
8. Domaniewski, J. (1917). Sprawozdanie z wycieczki ornitologicznej odbytej na Polesie w roku 1913. *Pamiętnik Fiziograficzny*, 25, 1–13.
[Google Scholar](#)
9. Dunajewski, A. (1938). Badania nad ptakami Wolynia. *Acta Ornithologica Musei Zoologici Polonici*, II(17), 335–411.
[Google Scholar](#)

10. Durling, R.J. (1965). Conrad Gesner's *Liber amicorum* 1555–1565. *Gesnerus*, 22(3–4), 134–159.
[Crossref](#) • [Google Scholar](#)
11. Dzieduszycki, W. (1880). *Katalog Muzeum im. Dzieduszyckich*. II. Ptaki. Lwów.
12. Gorban, I., & Potysh, L. (1992). *Spreading Ringed Plover and Common Sandpiper in the Western Ukraine*. 9-th International Waterfowl Ecology Symposium. Hajduszoboszlo, 13–14.
[Google Scholar](#)
13. Gorban, I.M., Gorban, L.I., & Shydlovskij, I.V. (2007). Zmiany w faunie kregowcow Ukrainskiej czesci zlewni Bugu Zachodniego. In J. Dojlido & B. Wieprzkowicz (Eds.). *Zlewnie rzek Bugu i Narwi. Zasobe wodne i przyrodnicze* (pp. 329–342). Warszawa: Oficyna Wydawnicza WSEiZ w Warszawie.
14. Gorban, I., Shydlovskiy, I., Khymin, M., Prushynskiy, M., & Gorban, L. (2002). Avifauna ukraińskiej części górnego odcinka doliny Bugu oraz perspektywy jej ochrony. In A. Dombrowski (Ed.). *Korytarz ekologiczny doliny Bugu: stan – zagrożenia – ochrona* (pp. 197–218). Warszawa: Fundacja IUCN.
[Google Scholar](#)
15. Gorban, I.M. & Shidlovski, I.V. (1999). Chislennost gnezdyashchichsya kulikov na zapade Ukrainy [Numbers in breeding waders in the West of Ukraine]. In *Gnezdyashchiesya kuliki vostochnoj Evropy – 2000 [Breeding waders in Eastern Europe – 2000]* (pp. 93–105). Moscow: Russian Bird Conservation Union. [In Russian]
[Google Scholar](#)
16. Gorban, I.M. (1988). Redkiye zalyotnyje i prolyotnyje kuliki Shatskoho natsionalnogo parka [Rare vagrant and migratory waders of the Shatsk National Park]. *Ornithologija*, 23, 206. [In Russian]
[Google Scholar](#)
17. Gorban, I.M. (1992). Morodunka (*Xenus cinereus* (Guld.) na zapade Ukrainy [Terek sandpiper (*Xenus cinereus* (Guld.) in western Ukraine]. *Vestnik Zoologii*, 2, 84. [In Russian]
18. Gorban, I.M. (1993). Zalit maloho hrytsyka na Zakhidnu Ukrainu [Flight of the Bar-tailed Godwit to Western Ukraine]. *Berkut*, 2, 30. [In Ukrainian]
19. Gorban, I.M., Bokotey, A.A., & Pogranychniy, V.O. (1991). Osiennie migratsii kulikov na Lvovshchinie i Volyni [Autumn migrations of waders in Lviv and Volyn regions]. *Ornitologija*, 25, 190–191. [In Russian]
20. Gorban, I.M., Bokotey, A.A., Boyko, G.V., Borovets, E.A., Lugovoy, A.Ye., Guziy, A.I., & Yasnytskiy, M.M. (1991). Ornitofaunisticheskie novosti iz zapadnykh oblastey Ukrainy [Avifaunistic news from the western regions of Ukraine]. *Ornitologija*, 25, 153–155. [In Russian]
[Google Scholar](#)
21. Gorban, I.M., Bokotey, A.A., Pogranychniy, V.O., Bashta, T.V., Kohut, I.V., Sokolov, N.Yu., & Kozlovskiy, R.S. (1998). Hnizdova ornitofauna Verkhnodnistrovskoi nyzovyny ta yii zminy v druhii polovyni XX stolittia [Breeding avifauna of the Upper-Dnister lowland and its changes during the last 50 years]. *Scientific notes of the State Museum of Natural History*, 14, 83–90. [In Ukrainian]
22. Grassman, W. (1918). Zwei Jahre Feldornithologie in den Rokitno-Sumpfen. *Journal für Ornithologie*, 26(11/12), 290–298.
[Google Scholar](#)
23. Grassman, W. (1919). Vogelleben in den Pripjet-Sümpfen im Frühling. *Ornithologische Monatsschrift*, 44, 72–74.
24. Hodovanets, B.I., & Bundzyak, P.V. (1992). Pervyj zalet krechotki (*Chettusia gregaria*) na Bukovinu [The first flight of the Sociable Lapwing (*Chettusia gregaria*) to Bukovina]. *Vestnik Zoologii*, 2, 85. [In Russian]
25. Horban, I. (2005). Zminy v ornitofauni bolit Ukrainskoho Polissia [Changes in ornithofauna of the marsh areas in the ukrainian Polissya]. *Visnyk of Lviv University. Biological Series*, 39, 3–12. [In Ukrainian]
[Google Scholar](#)

26. Horban, I.M. (2002). Znachennia dolyny verkhnoi Prypiati dlia zberezhennia populatsii khrebetnykh tvaryn [The meaning of a Upper Prypiat valley for protection of populations vertebrates of animals]. *Visnyk of Lviv University. Biological Series*, 31, 116–125. [In Ukrainian] [Google Scholar](#)
27. Horban, I.M. (2002). Ridkisni ta znykaiuchi vydy ptakhiv Shatskoho natsionalnoho pryrodnoho parku [Rare and disappearing species of birds of Shatck National Park]. *Visnyk of Lviv University. Biological Series*, 29, 127–137. [In Ukrainian] [Google Scholar](#)
28. Horban, I.M. (2003). Otsinka chyselnosti hnidzovykh ptakhiv Ukrainy [Estimation of number breeding birds of Ukraine]. *Visnyk of Lviv University. Biological Series*, 34, 147–158. [In Ukrainian] [Google Scholar](#)
29. Horban, I.M., Shydlovskyy, I.V., Hnatyna, O.S., Pisulinska, N.A., & Senyk, M.A. (2009). Propozytsii do tretoho vydannia Chervonoï knyhy Ukrainy: Ptakhy [Recommendations for the third edition of the Red Data Book of Ukraine: birds]. *Studia Biologica*, 3(3), 107–122. [In Ukrainian] [Crossref](#) • [Google Scholar](#)
30. Hrabar, O. (1931). Ptastvo Podkarpatskoy Rusi [Birds of Subcarpathian Rus']. *Subcarpathian Rus'*, VIII(8), 182–185. [In Old Slavonic]
31. Huntley, B., Collingham, Y.C., Willis, S.G., & Green, R.E. (2008). Potential impacts of climatic change on European breeding birds. *PLoS One*, 3(1): e1439. [Crossref](#) • [PubMed](#) • [PMC](#) • [Google Scholar](#)
32. Jarocki, F.P. (1821). Ptaki. In F.P. Jarocki, *Zoologia czyli zwierzetopismoogolne podlug nowego systematu* (Vol. II, pp. 214–266). Warszawa.
33. Jundziłł, S.B. (1825). Ptastwo. In S.B. Jundziłł, *Zoologia krótko zebrana* (Część II, pp. 198–212). Wilno.
34. Khramevych, V.P. (1929). Materialy ornitofauny Zakhidnykh okruh Ukrainy [Materials of avifauna of the Western districts of Ukraine]. *Notes of Kamyanets-Podilsky research department*, 1, 5–39. [In Ukrainian]
35. Khymyn, M.V. (2007). Khrebetni tvaryny pryrodnykh zapovidnykiv ta natsionalnykh pryrodnykh parkiv Zakhidnoho Polissia [Vertebrates of nature reserves and national nature parks of Western Polissya]. *Nature of Western Polissya and adjacent territories. Collection of scientific works*, 4. Lutsk: RVV "Vezha" VNU, 250–264. [In Ukrainian] [Google Scholar](#)
36. Khymyn, M.V. (2018). *Atlas hnidzovykh ptakhiv Bilskoho ta Hrabunskoho lisnystv Rivnenskoho pryrodnoho zapovidnyka – vodno-bolotnoho uhiddia mizhnarodnoho znachennia "Bolotnyi masyv Syra Pohonia" (2014–2018)*. [The Atlas of breeding birds of the Bilske and Grabunsk forest of the Rivnenskyi Nature Reserve – Wetland of International Importance "Syra Pogonia Bog" (2014–2018)]. Lutsk: Svit ptachiv. [In Ukrainian]
37. Meisner, W., Remisiewicz, M., & Szydłowski, I. (1999). New wader ringing site in Western Ukraine. *WSG Bulletin*, 90, 40–41. [Google Scholar](#)
38. Novak, V.O., & Savchuk, O.V. (1992). *Ptakhy Rivnenskoï oblasti (Faunistychna kharakterystyka)* [Birds of Rivne region (Faunistic characteristics)]. Rivne. [In Ukrainian] [Google Scholar](#)
39. Potish, L.A. (1994). *Hnidzove poshyrennia kulykiv v dolyni r. Uzh* [Nesting distribution of waders in the valley of the river Uzh]. Proceedings of the 1st Conference of Young Ornithologists of Ukraine (Lutsk, March 4–6, 1994), 40–42. [In Ukrainian] [Google Scholar](#)
40. Pro zatverdzhennia perelikiv vydiv tvaryn, shcho zanosyatsia do Chervonoï knyhy Ukrainy (tvarynnyi svit), ta vydiv tvaryn, shcho vyklyucheni z Chervonoï knyhy Ukrainy (tvarynnyi svit). Nakaz No 29 vid 19.01.2021 r. Ministerstva zakhystu dovkillia ta pryrodnykh resursiv Ukrainy.

- [On approval of lists of animal species listed in the Red Data Book of Ukraine (fauna) and species of animals excluded from the Red Data Book of Ukraine (fauna). Order No 29 of 19.01.2021 of the Ministry of Environmental Protection and Natural Resources of Ukraine]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0260-21#Text>
41. Rzączyński, G. (1721). *Historia naturalis curiosa regni Poloniae, magni ducatus Lituaniae annexarunque provinciarum. Sandomiriae: Typis Collegii Soc. Jesu*, 292, 295, 296.
[Google Scholar](#)
  42. Schelcher, R. (1919). Ornithologische Beobachtungen in Galizien. *Verhandlungen der Ornithologischen Gesellschaft in Bayern*, 14(1919–1920), 34–35.
[Google Scholar](#)
  43. Serebryakov, V.V. (2012). *Atlas ptakhiv Ukrainy (poshyrennia ta kharakter perebuvannia) [Atlas of birds of Ukraine (distribution and nature of stay)]*. Kyiv: Fitosociocentr. [In Ukrainian]
[Google Scholar](#)
  44. Sharleman, M., & Portenko, L. (1926). Zamitky pro ptakhiv Volyni [Notes on birds of Volyn]. *Proceedings of the Physics and Mathematics Department of the Ukrainian Academy of Sciences*, 2(2), 105–133. [In Ukrainian]
[Google Scholar](#)
  45. Shydlovskiy, I.V., Lysachuk, T.I., & Bilonoga, V.M. (2003). Dynamika roslynnoho pokryvu ta ornitofauna pryrodno-tekhnohennykh kompleksiv sirchanykh rodovyshch Prykarpattia [Dynamics of vegetation and ornithofauna of natural and technogenic complexes of sulphuric entrails of the Subcarpathian region]. *Ecology and Noospherology*, 14(3–4), 48–54. [In Ukrainian]
[Google Scholar](#)
  46. Shydlovskyy, I., & Kuzyo, H. (2016). Anthropogenic or ecological trap: what is causing the population decline of the Lapwing *Vanellus vanellus* in Western Ukraine? *The Ring*, 38(1), 43–55.
[Crossref](#) • [Google Scholar](#)
  47. Shydlovskyy, I.V. (2007). Fenetic variability of the Lapwing populations that inhabit Western Ukraine. *Visnyk of Lviv University. Biological Series*, 44, 107–110.
[Google Scholar](#)
  48. Shydlovskyy, I.V. (2001). Zminy hnidzovoho arealu chaiky *Vanellus vanellus* L. uprodovzh XX stolittia [Changes in breeding range of Lapwing *Vanellus vanellus* L. during of the XX century]. *Visnyk of Lviv University. Biological Series*, 27, 142–150. [In Ukrainian]
  49. Shydlovskyy, I.V. (2003). Mihratsii kolovodnyka bolotianoho na zakhodi Ukrainy [Migration Wood Sandpiper in western Ukraine]. *Visnyk of Dnipropetrovsk University. Biology. Ecology*, 2(11), 209–213. [In Ukrainian]
  50. Shydlovskyy, I.V. (2008). Poshyrennia ta biolohiia pisochnyky velykoho *Charadrius hiaticula* L. v Ukraini [The distribution and biology of the Great Ringed Plover *Charadrius hiaticula* (L.) in Ukraine]. *Scientific bulletin of the Uzhhorod University. Series Biology*, 23, 148–152. [In Ukrainian]
[Google Scholar](#)
  51. Shydlovskyy, I., Dubovyk, O., Hrynyuk, P., Zahorodnyi, I., & Matejchuk, V. (2021). Ornitofauna luchnykh ekosystem u prykordonnykh raionakh Lvivshchyny ta Volyni [Avifauna of meadow ecosystems in borderland areas of Lviv and Volyn Oblasts]. *Geo & Bio*, 2021(20), 117–134. [In Ukrainian]
[Crossref](#) • [Google Scholar](#)
  52. Shydlovskyy, I., Lysachuk, T., & Bilonoha, V. (2002). Vynyknennia landshaftu zakaznyky ta yoho fizyko-heohrafichna kharakterystyka [The emergence of the reserve landscape and its physical and geographical characteristics]. *Western Ukrainian Ornithological Station: directions and results of activity (Collection of works)*, Lviv: Jevrosvit, 10–15. [In Ukrainian]
[Google Scholar](#)

53. Srebrodolska, N.I., Gorban, I.M., & Bokotej, A.A. (1989). *The modern situation and the foods of Green Sandpiper *Tringa ochropus* and Wood Sandpiper *Tringa glareola* in Western Ukraine*. Abstracts of Papers and Posters. 8th International Waterfowl feeding Ecology symposium, Ribe, 33–34.
54. Srebrodolskaya, N.I. (1975). Sokrashchenie areala kulikov na Zapadnom Polesje pod vlijaniem antropogennogo faktora [Reduction of the range of waders in Western Polesie under the influence of anthropogenic factors]. *Topical issues of zoogeography*, Chisinau, Shtiintsa, 212–213. [In Russian]
55. Srebrodolskaya, Ye.B., & Gorban, I.M. (1992). Stepnaja tirkusha (*Glareola nordmanni* Nordm.) na Lvovshchinie [Black-winged Pranticole (*Glareola nordmanni* Nordm.) in Lviv region]. *Vestnik Zoologii*, 2, 84. [In Russian]
56. Staneva, A., & Burfield, I. (Eds.). (2017). *European birds of conservation concern: populations, trends and national responsibilities*. Cambridge: BirdLife International.
[Google Scholar](#)
57. Strautman, F.I. (1963). *Pticy zapadnykh oblastej USSR [Birds of the western regions of the Ukrainian SSR]* (Vol. 1). Lvov: LSU. [In Russian]
[Google Scholar](#)
58. Strus, Iu. (2014). Ruff, *Philomachus pugnax* (Aves, Charadriiformes), Migration in Western Ukraine. *Vestnik Zoologii*, 48(1), 75–82.
[Crossref](#) • [Google Scholar](#)
59. Strus, Yu.M., & Shydlovskyy, I.V. (2013). Mihratsiia nabereznyka *Actitis hypoleucos* L. (Aves: Charadriiformes) v ornitologichnomu zakaznyku "Cholhynskiy" [Migration of Common Sandpiper *Actitis hypoleucos* L. (Aves: Charadriiformes) in the Cholgini Ornithological Reserve]. *Studia Biologica*, 7(2), 139–148. [In Ukrainian]
[Crossref](#) • [Google Scholar](#)
60. Strus, Yu.M., & Shydlovskyy, I.V. (2013). Mihratsii kulykiv (Aves: Charadrii) v ornitologichnomu zakaznyku "Cholhynskiy" [Migration of waders (Aves: Charadrii) in the "Cholgini" Ornithological Reserve]. *Visnyk of Lviv University. Biological Series*, 61, 133–143. [In Ukrainian]
[Google Scholar](#)
61. Strus, Yu.M., & Shydlovskyy, I.V. (2015). Vplyv zminy biotopiv u punkti mihratsiinoi zupynky "Zakaznyk Cholhynskiy" na vydovyi sklad i chyselnist kulykiv [Effect of habitat changes at stopover site "Cholgini Reserve" on species richness and abundance of waders]. *Visnyk of Lviv University. Biological Series*, 69, 129–139. [In Ukrainian]
[Google Scholar](#)
62. Strus, Yu.M., & Shydlovskyy, I.V. (2016). Stan hnidzovykh populiatsii luchnykh vydiv kulykiv na Lvivshchyni uprodovzh 2009–2014 rr. ta rekomendatsii shchodo yikh okhorony [The condition of breeding populations of meadow waders in the Lviv region over the period 2009–2014 and recommendations for their protection]. *Visnyk of Lviv University. Biological Series*, 72, 168–179. [In Ukrainian]
[Google Scholar](#)
63. Strus, Yu.M. (2018). Chyselnist ta poshyrennia luchnykh kulykiv v Poliskii chastyni dolyn richok Sluch ta Horyn: analiz metodom modeliuvannia v Maxent [Numbers and distribution of grassland waders in Polissian part of Sluch and Goryn' valleys: analysis by modeling in Maxent]. *Scientific notes of the State Museum of Natural History*, 34, 111–124. [In Ukrainian]
[Google Scholar](#)
64. Strus, Yu.M., Shydlovskyy, I.V., & Gorban, I.M. (2018). Luchni kulyky v baseini Verkhnoi Prypiati: prostоровe rozmishchennia i dynamika chyselnosti [Grassland waders in the upper Prypiat' basin: spatial distribution and number dynamics]. "*Branta*". *Transactions of the Azov-Black Sea Ornithological Station*, 21, 51–69. [In Ukrainian] (
[Crossref](#) • [Google Scholar](#)
65. Taczanowski, W. (1882). *Ptaki krajowe* (Vol. 2, pp. 78–173). Kraków: Akademia Umiejętności. [In Poland]
[Google Scholar](#)

66. Tsaryk, J. (Ed.). (2008). *Shatske poozeria: kharakterystyka abiotychnykh i biotychnykh komponentiv ekosystem* [Shatsk lakes: characteristics of abiotic and biotic components of ecosystems]. Lviv: Jevro Svit. [In Ukrainian]
67. Tsaryk, J. (Ed.). (2014). *Faunistychnе riznomanittia staryts richky Zakhidnyi Buh* [Faunal diversity oxbow the river of Western Bug]. Lviv: Spolom. [In Ukrainian]
68. Tsaryk, J. (Ed.). (2016). *Faktory zahroz bioriznomanittiu zapovidnykh terytorii Ukrainskykh Karpat, Roztochchia ta Zakhidnoho Polissia* [The factors of threats to biodiversity of protected areas in the Ukrainian Carpathians, Roztochchya and Western Polissya]. Lviv: Spolom. [In Ukrainian]
[Google Scholar](#)
69. Tsaryk, J., Gorban, I., Holovachov, O., Shydlovskyy, I., Gorban, L., Dykyy, I., Lesnik, V., Matejchyk, V., Pudlyk, J., & Senyk, M. (2002). Ecological factors influencing biodiversity preservation in the Shatsk National Natural Park. *Acta Agrophysica*, 67, 275–285.
[Google Scholar](#)
70. Yurchuk, P.V., Matejchyk, V.I., Yashchenko, P.T., Shydlovskyy, I.V., Horban, I.M., & Pisulinska, N.A. (2014). Rarytety bioty Shatskoho natsionalnoho pryrodnoho parku (poshyrennia, oselyshcha, zahrozy ta zberezhenia) [Rarities of the biota of Shatsk National Nature Park (distribution, habitats, threats and conservation)]. Kyiv: CP Compyrnt. [In Ukrainian]
[Google Scholar](#)
71. Zedlitz, O.G. (1920). Die Avifauna des westlichen Pripjet-Sumpfes im Lichte der Forschung deutscher Ornithologen in Jahren 1915–1918. *Journal für Ornithologie*, 68(2), 177–188.
[Crossref](#) • [Google Scholar](#)
72. Zhuravchak, R.O., & Shidlovsky, I.V. (2012). Do vyvchennia fauny proektovanoho natsionalnoho pryrodnoho parku “Nobelskyi” [To fauna of projectible Nobelsky National Park]. *Nature Reserves of Ukraine*, 18(1–2), 42–50. [In Ukrainian]
[Google Scholar](#)

CHANGES IN SPECIES COMPOSITION OF WADERS IN WESTERN UKRAINE DURING THE HISTORICAL PERIOD OF ZOOLOGICAL RESEARCH

I. V. Shydlovskyy, Y. V. Tsaryk

Ivan Franko National University of Lviv, 4 Hrushevskiyi St., Lviv 79005, Ukraine

Introduction. Information on historical changes in the fauna of geographical regions and biota habitats is important for understanding the processes that take place in ecosystems. The results of such an analysis in combination with modern research can indicate not only the global trends in changes of animal associations and the status of particular populations of species, but also reveal the reasons that caused the situation.

Materials and Discussion. The first lists of bird species in the 18th – early 19th centuries showed the nesting of 12 species of waders. However, during the 19th century 37 species of waders were found, 12 of which were nesting. 13 wader species were permanent migratory and 8 – rare migratory species. In the first half of the 20th century, there were 27 species of waders on the territory of Prykarpattia, and 25 in Volyn, among which there is a larger list of migratory and vagrant species in the foothills of the Carpathians. In the second half of the 20th century, 39 species of waders were described within the western regions of Ukraine, of which 17 were nesting, and four of them were recorded during the last decade.

Conclusions. There are 42 species of waders (39 of them are recent) registered in the western part of Ukraine. Among them 17 species are nesting, 15 – migratory and seven – vagrant species. During the 20th–21st centuries, 23 species of waders, including only 7 nesting species, have not changed their status of stay. However, it has changed for 17 species: two species have disappeared; four – have become vagrant; the Ruff *Calidris pugnax* and the Marsh Sandpiper *Tringa stagnatilis* have changed their status from nesting to migratory. The Northern Lapwing *Vanellus vanellus*, the Green Sandpiper *Tringa ochropus* and the Wood Sandpiper *T. glareola* that were common, somewhere numerous bird, – have become few in numbers; and the Great Snipe *Galinago media* and the Black-tailed Godwit *Limosa limosa* – have become rare. The Jack Snipe *Lymnocyptes minimus* has become migratory. The nesting of sandpipers, with a southern area of distribution, in the western regions of Ukraine proves the fact of the global warming. However, the drop of the water level, drying out of wet meadows and swamps and, as a consequence, plant succession, have terminated the nesting of such species as the Ruff and the Marsh Sandpiper; the Black-tailed, the Great Snipe and the Wood Sandpiper become rare; the Northern Lapwing and the Green Sandpiper have become much less numerous.

Keywords: fauna, status, migration and protection of waders, Western Ukraine